

camí
de nit,
1854

artes gráficas oriente

tipografía | litografía

Talleres, Estudio Gráfico, Fotomecánica:

Plaza Rius y Taulet, 11
Tels. 217 92 09, 217 67 07, 227 57 84
Barcelona, 12

Cruz, 55
Tels. 371 17 28, 371 42 02
San Justo Desvern
Barcelona.

CANÇONS DE LLADRE

FERMÍ REIXACH

«Per a en Fermí la cançó és una forma expressiva més dels seus dots d'actor, de la mena d'actors que trobem només molt de tant en tant, per als quals el teatre ho és tot, l'actuació ho és tot; que fan gravitar tota la seva vida en aquest instant de màgia que consisteix a identificar la ficció amb la realitat».

Maria Aurèlia Capmany

.....

CARA A:

PAU GIBERT / ELS DOTZE LLADRES / ELS XAFA-ROQUES / L'HEREU PERELLÓ
CONDEMNAT A LA FORÇA QUE RECOMANA ELS FILLS / CANÇÓ DEL LLADRE

CARA B:

JOAN SERRALLONGA / L'HOSTAL DE LA PEYRA / EN SANTIRÓ
BOQUICA / L'HEREU DE LA FORÇA

.....

**En FERMÍ REIXACH canta
cançons de lladres i bandolers
en nou àlbum**

EDIGSA
CM 414

teatre lliure

amb la col.laboració de
l'Obra Cultural de la Caixa de Pensions
per a la Vellesa i d'Estalvis
i de la
Direcció General de Teatre i Espectacles

temporada 76-77 programació

CAMI DE NIT, 1854

---

*de Lluís Pasqual,
música de Lluís Llach
direcció: Lluís Pasqual*

LA PETITA MAHAGONNY

---

*de Bertold Brecht
música de Kurt Weill
traducció de Feliu Formosa
direcció: Fabià Puigserver*

LA PETITA MAHAGONNY és una de les peces més característiques del període anterior al "Teatre Epic" i que, juntament amb l'OPERA DE TRES RALS, podem considerar-la la peça musical més estripadament perfecta d'un gènere profundament lligat a la tradició popular de cabaret.

La gran paràbola de Mahagonny és el mirall de les misèries de la ciutat capitalista i, naturalment, també de la nostra.

HINKEMAN

---

*de Erns Toller
traducció de Feliu Formosa
direcció: Pere Planella*

HINKEMAN és el desconcert, la lluita, la destrucció d'un home enmig de dos jocs: la problemàtica individual i la social.

Ens trobem davant una obra que ens fa plantejar molt clarament la dialèctica de les estructures socials: amor, família, treball, amistat, ideals que es revoltan en contra de HINKEMAN, víctima propiciatòria de la crueltat de la nostra civilització actual.

LEONCI I LENA

---

*de George Büchner
traducció de Carme Serrallonga
direcció: Lluís Pasqual*

LEONCI I LENA és una rondalla, amb tots els elements simples i la complexitat del gènere.

Rondalla que podríem anomenar "filosòfica" per la gran quantitat d'elements existencials que, volgutament, utilitza.

Aquesta paràbola, dins una constant atmosfera d'irrealitat, es converteix en una ganyota, finalment deliciosa, de tots els tòpics que la componen: el rei, els nobles, els criats, prínceps i de la institució que representen.

camí de nit, 1854

Espectacle sobre Josep Barceló i el
Bienni Progressista (1854-1856)

teatre lliure

text
lluís pasqual
música
lluís llach

actors
muntsa alcañiz
imma colomer
lluís homar
anna lizaran
josep minguell
domènec reixach
fermi reixach
antoni sevillà
carlota soldevila

maquinista
joan ponce
elèctric
xavier clot
gerència
carles jorge

espai escènic
fabià puigserver
direcció
lluís pasqual

Els textos i les cites de l'època que figuren en aquest programa han estat extrets del llibre de JOSEP BENET I CASSIMIR MARTÍ, *Barcelona a mitjan del segle XIX, El moviment obrer durant el Bienni Progressista*, Documents de Cultura, Ed. Curial, Barcelona 1976.

Disseny gràfic: Francesc Espluga
Fotografies programa: Ros Ribas
Impressió: Arts Gràfiques Oriente
Dip. Legal: B-50.573-1976

Si l'home estigués totalment desprovist de la facultat de somiar, si en alguns moments no pogués superar el present i contemplar en la seva imaginació, el quadre coherent i acabat de l'obra que només és un esborrany entre les seves mans, no podria entendre, realment, quin és el mòbil que podria fer que l'home emprengués i portés a terme feines tan enormement fatigants, en l'art, en la ciència, en la vida pràctica... El desacord entre el somni i la realitat no té res de dolent, si al mateix temps, l'home que somia creu seriosament en el seu somni, si observa atentament la vida, compara les seves observacions als seus castells imaginaris, i treballa d'una manera conscient en la realització del seu somni.

Lenin

Al moment de començar la nostra estada al local del Teatre Lliure, i el primer contacte amb el nostre públic, el que més ens atreia eren les dimensions, diguem-ne "humanes", del nostre teatre. Això ens permetia desar el coturn i la màscara i explicar a l'espectador allò que volíem, gairebé a cau d'orella, directament. Això, i la tria de la història a explicar, història que em va suggerir Maria Aurèlia Capmany, ens va proporcionar, d'entrada, l'aspecte formal de *Camí de nit*, 1854.

L'au fènix que és el nostre país sembla que comença una vegada més a sortir de les cendres. Vivim en un moment d'entusiasmes i reticències, d'apassionaments i decepcions i a la vegada de recuperació d'un passat que ens ha estat escamotejat fins ara. Segurament per això pensàvem que una mirada enrera, a un moment en què, a Catalunya, floria la gran industrialització i per aquesta causa apareixia una nova classe, el proletariat industrial, és a dir, el començament d'una etapa decisiva en els esdeveniments contemporanis, ens serviria com a coneixement i reflexió, una de les moltes possibilitats que pot oferir el teatre en aquests moments en què sembla que encetem una vegada més la trajectòria d'un camí començat.

La història de Josep Barceló és la història d'una manipulació, el procés d'un càstig exemplar, administrat oportunament pel poder dominant en un intent d'aclaparar i ofegar tot un moviment de reivindicació social.

Per això hem escollit un terme que ens servia de lligam, a tots els qui treballàvem el muntatge, "la veritat" (amb tota l'ambigüitat que aquest terme pot representar en teatre). La veritat dels materials utilitzats per a l'espai escènic i el vestuari, l'aproximació de les músiques a un to popular i que s'apropi a la vegada a l'espectador d'avui, la mínima teatralització de la interpretació i la veritat de l'espai, en aquest cas central, a manera de pista, on l'espectador podrà veure, en la seva gran majoria per damunt del nivell dels actors, com aquests evolucionen com a personatges, protagonistes d'una història, com qui observa les figures d'un pessebre i els envoltarà i els veurà "desemparats", com diu un d'aquests personatges.

Fins i tot aquesta veritat l'hem buscada en el text, que he escrit atenent els condicionants d'una companyia concreta i després d'una llarga sèrie d'improvisacions que em va donar una gran quantitat de material de primera mà, escènic, procedent dels propis actors. No hem volgut construir un espectacle

d'informació històrica com ho podia ser *La Setmana Tràgica*, sinó que, en aquest cas, a part dels fets, ens interessava veure com es comportaven els personatges protagonistes davant d'aquests fets i com la història s'anava desenvolupant, pastada o millor dit, filada i teixida per les mans dels seus protagonistes, o almenys una part d'aquests protagonistes, els que veiem a escena, els que ens interessaven. En aquest sentit hem fos els textos i cites de l'època amb les situacions i diàlegs que inventàvem a partir dels fets concrets (1). El treball ha estat apassionant i difícil, perquè havíem triat un espai central, una pista i havíem de prescindir de la convenció que aquest espai comporta de projecció al públic d'una manera directa i l'utilitzàvem, en canvi "cap en dintre", com a superfície de pas i vida, d'un moment del llarg devenir dels nostres personatges. Però, finalment, malgrat les nostres limitacions i el perill que això comportava, creiem que era la manera més honesta, i aquest terme, l'honestat, ens atreia per damunt de tot.

En aquesta pista, doncs, després d'aixecar-se el simbòlic teló que cobreix la nostra història, trobarem uns elements de la població obrera, bàsicament de Barcelona, en un moment d'eufòria. Després dels darrers fets de la vergonyosa dècada moderada (1844-54), comença l'anomenat "Bienni progressista", la pujada d'un govern, per dir-ho amb paraules dels teixidors de l'època "que mirarà la nostra salvació". Es tornen a tolerar i autoritzar les associacions obreres, perdudes en l'època anterior; en un moment en que creuen que poden arribar a construir ("si no nosaltres, els nostres fills") un món a la seva mida, millor, amb les seves mans, veient, d'una manera primària i lúcida, el llarguíssim camí de l'home cap a una última felicitat, però sense perdre de vista el present i també l'absoluta necessitat de fer un front comú. Els veurem, nosaltres, espectadors de 1976, equivocats moltes vegades i gairebé m'atreviria a dir amb un cert matís *naïf* i tendre, però amb l'alegria pròpia de les petites victòries, que ells creuran aconseguides i que seran, gairebé sempre atorgades. Atorgades pel poder polític, al servei de la neixent burgesia industrial, enfront d'una llunyana, però veritable por: la por que els conduirà, en la seva llarga carrera de camaleó violent, a treure's del davant un home com Josep Barceló, acusant-lo, no dels motius pels quals els fa nosa, sinó envilitint-lo, i amb ell tota la classe obrera, i portant-lo al garrot, acusat de lladre de camí ral i intentant imposar, així, un vergonyós i momentani silenci.

Lluís Pasqual

(1) Per a la construcció del text hem fet servir essencialment l'extraordinari estudi de Josep Benet i Cassimir Martí, *Barcelona a mitjan del segle XIX, El moviment obrer durant el bienni progressista (1854-56)*.

Una industrialització naixent, en un territori mancat de matèries primeres, i amb un mercat peninsular modest, servit per unes vies de comunicació escasses i deficients, 146 bis que encarien notablement els productes, una inseguretat política constant —guerres civils i pronunciaments militars superiors en nombre a cap altre estat europeu—, amb un govern despreocupat de la revolució industrial que tenia lloc a l'Europa occidental, del qual era exclosa la burgesia industrial catalana, eren uns factors, entre altres, que condicionaven el procés d'industrialització a Catalunya, i havien de repercutir forçosament en la mentalitat i en la manera de captenir-se d'aquella burgesia. No és estrany, doncs, que ja a l'inici de la industrialització a Catalunya, si hom la compara amb la resta dels països industrialitzats d'Europa, hom hi descobreixi uns trets que havien de perdurar en la seva història.

El naixement i el desenvolupament industrial del Principat, alhora que provocava la creació d'unes estructures socials noves, originava, com als altres països que s'industrialitzaven, l'aparició i la creixença d'unes noves classes socials, distintes de les de la resta del territori de l'estat espanyol. Aquest fenomen, conjugat amb el fet que es donava en un territori on perduraven unes característiques nacionals distintes del grup nacional que dominava l'estat, provocava que cada dia fos major la dissociació entre la societat catalana i l'espanyola.

Catalunya, a alguns viatgers estrangers se'ls apareixia, a més, no sols com un país distint d'Espanya, ans, també com un poble rebel, tant des del punt de vista nacional com social. Un nord-americà, autor del llibre *Cosas de España* presentava els catalans com un poble sempre a punt d'alliberar-se del jou de la monarquia espanyola: "La província de Catalunya —escrivia— està lligada amb la monarquia per un fil, i cada vegada que es produeix una situació revolucionària amenaça de separar-se'n definitivament."

Aquest esperit de revolta, segons escrivia l'autor de *Cosas de España*, justificava que el Principat visqués constantment sotmès a l'estat de setge: "D'ací ve que Barcelona hagi viscut en estat de setge durant tot el darrer quart de segle! L'estranger que resideix a la ciutat, potser des de fa temps, un dia qualsevol queda sorprès en assabentar-se que el Capità General de la província té el poder de detenir, jutjar i executar qualsevol dels seus habitants, acusat de conspirar contra l'ordre públic i el govern de la reina Isabel. Però així és. I així pot ésser durant tot un altre quart de segle. La vida i la propietat ací exigeixen la protecció constant d'entre deu i vint mil baionetes, i la lleialtat d'aquesta província és assegurada concentrant-hi la meitat del total de la força militar de l'estat."

La ciutat de Barcelona, però, malgrat tot, anava creixent, i, convertida en capital industrial, capdavantera de la industrialització al territori espanyol, presidí alhora la Renaixença cultural i política catalana.

El trànsit del sistema artesanal de producció a la indústria moderna no solament introduïa canvis substancials en les condicions exteriors del treball, ans també modificava la mateixa situació del treballador: les relacions laborals es racionalitzen, i, si més no, s'endureixen; l'obrer experimenta la monotonia del treball mecanitzat i el predomini de la màquina sobre l'home; l'obrer és obligat a renunciar a l'originalitat del treball artesà i a la satisfacció humana i estètica que proporcionava. L'obrer se sent fredament explotat i comença a prendre consciència que l'explotació té com a protagonistes no pas unes persones individuals —explotadores o explotades—, sinó unes classes.

La situació de trànsit entre una estructura artesanal i una economia industrial es manifesta en la gran varietat de modalitats que presenta el salari obrer. Aquestes modalitats van des del treball a canvi de la manutenció fins característiques nacionals distintes del grup nacional que dominava l'estat, típics on es conjuguen les formes artesanals amb la dependència proletària

de l'assalariat, són els que hom troba en el cas de filadors en màquines *mule jennies* i en els teixidors de les màquines Jacquard. Els primers cobraven el salari dels fabricants respectius, però, a la vegada, ells pagaven de llur salari l'ajudant dedicat a nuar els fils trencats, l'ajudant encarregat de posar les metxes i l'oli per a la il·luminació. Els altres, ultra pagar els ajudants i l'oli esmentat, eren responsables de l'adquisició i manutenció de les llançadores i del muntatge i conservació dels telers.

La durada de la jornada de treball, en aquesta etapa de la primera revolució industrial, amb la introducció de la màquina, tendeix a allargar-se. Cap llei, cap reglamentació, no substituïa les barreres legals o de costum, desaparegudes amb l'extinció del sistema gremial. La durada de la jornada laboral, doncs, restava a la mercè de la voluntat de l'empresari, del mercat de la mà d'obra, de la demanda de productes o de la manca de recursos de l'obrer, i, en fer-se més costoses les màquines —amb la introducció del vapor i d'altres tècniques de mecanització i d'automatització—, de l'afany d'amortitzar-les ràpidament.

Es per això que, en els documents de l'època, hom troba notícies sobre la durada de la jornada laboral que poden semblar contradictòries. En realitat, són la confirmació del fet que un aspecte tan important de la vida obrera no era objecte de cap mena de reglamentació legal.

Malgrat tot, el costum general era que la jornada laboral normal fos la de dotze hores o dotze i mitja diàries.

La creació de les primeres associacions obreres és una conseqüència dels primers conflictes socials en la nova indústria cotonera. Al Principat, les primeres notícies que tenim de conflictes socials en aquesta indústria que provocaren la intervenció de les autoritats —deixant de banda els provocats per la modernització de la maquinària— són de l'any 1827 i dels primers mesos de 1831. Es refereixen a l'anomenat conflicte del tiratge de les peces de teixit.

L'experiència, ensenyava als obrers que només amb el suport de les associacions obreres podien defensar llurs drets enfront dels fabricants.

D'altra banda, els obrers s'adonaven de la desigualtat que existia entre ells i els fabricants, davant una llei que prohibia tant les associacions dels uns com les dels altres. Els obrers remarcaven que, si bé formalment la prohibició legal d'associar-se era comuna a obrers i patrons, en la pràctica no era pas així, car els fabricants, com que eren pocs i coneguts, fàcilment podien reunir-se sense haver de demanar permís a l'autoritat, mentre que els obrers, pel gran nombre dels qui ho eren, havien de celebrar grans assemblees públiques, que l'autoritat no podia ignorar i que prohibia.

Els obrers catalans de l'època s'adonaren de la importància que havia tingut la constitució de la primera associació obrera, al Principat, tolerada i reconeguda de fet per les autoritats de Barcelona, del 1840 al 1843. Per això, la festa commemorativa de la seva fundació va ser celebrada cada any amb il·lusió i entusiasme pels obrers, sempre que les circumstàncies polítiques ho permeteren. Heus ací, per exemple, un fragment del text de la convocatòria feta pública amb motiu de la festa commemorativa de l'any 1842: *"Compañeros: Está próximo el día que debemos celebrar el segundo aniversario de nuestra emancipación, de nuestra libertad; el día 10 de mayo de 1840 principió una nueva era para nosotros: desde entonces hicimos ver a los que aparentaban creer y que creían hacernos entender que dispensaban favor proporcionando trabajo, que somos algo en la cadena social, que ellos tienen todavía más que agradecer a nosotros; en aquel día memorable, usando los trabajadores de su derecho, dieron una útil y saludable lección, y ya no hay siervos y tiranos, ni quien imponga la ley por capricho o por codicia; no conocemos más imperio que el de las circunstancias, a las cuales todo el humano se doblega."*

Josep Barceló i el nostre temps

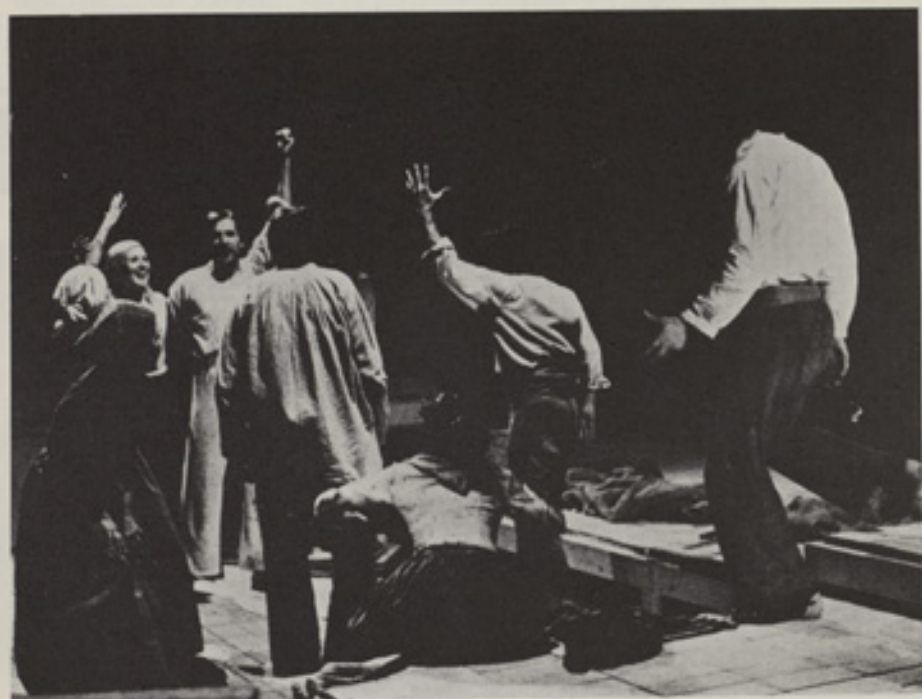
La Història no és únicament història, ni el passat és sols passat. El passat és present, vull dir que no podem entendre el present si no interroguem el passat. Els mallorquins quan els parles d'algú que no coneixen et pregunten: De quines eugues ve? Es a dir: Qui era son pare i sa mare i els avis i els besavis... Quan vas a comprar un gos i vols saber quina mena de gos et venen demanes el seu pedigree. No vull dir que una persona amb un bon pedigree sigui ni millor ni pitjor que una altra de pares desconeguts, vull dir que per conèixer-la és enormement útil saber com es va anar produint la possibilitat d'aquesta existència present. Imagineu doncs si ens cal, precisament a nosaltres, a qui tantes vegades s'ha negat el dret a l'existència, si és important, si és urgent, saber de quines eugues venim.

Que ningú no ens digui que pequem d'exagerats quan indaguem la nostra Història per saber, amb una mica de rigoç, a què atendre'ns respecte el present. No és un sistema particular, ni n'hem abusat d'una manera exagerada. Si algú se sentia temptat de retreure'ns-ho, de dir-nos que els catalans som diferents de les altres nacions, correríem a contestar-li que fes un petit exercici que donaria resultats demostratius de tot el contrari. Li demanaríem, a aquest suposat acusador d'aquesta també suposada tendència nostra a la pròpia història, que posés en un plat de la balança totes les vegades que ha vist al llenç, o ha llegit en novel·les l'anecdotal històric de la Història Nord-Americana: les cavalcades cap a l'Oest, les vicissituds de la Guerra de Secessió, els drames de la bancarrota del 29, les baralles de gangsters, i a l'altre plat de la balança la nostra guerra del francès, la nostra guerra carlina, la nostra guerra civil i tantes lluites incivils de la nostra vida contemporània. De segur, ben segur que guanyarien els ianquis.

I es dóna, a més, el cas, que aquest bocí d'història que avui ressuscita *Camí de nit* és particularment allisonadora, no pas amb la lliçó de circumstàncies d'un apòleg elemental, sinó amb l'esplèndida lliçó d'un fet concret, amb protagonistes antagònics que fan d'aquest esdeveniment, una anella primordial d'un encadenament dialèctic que ens porta fins al dia d'avui. Perquè el cert és que Josep Barceló és la figura senyera de la classe treballadora catalana, just en el moment de la seva aparició a escena i de la presa de consciència de classe, enfront d'una classe burgesa, que tot just havia començat a existir i es plantejava, ja d'una manera cruel, les seves pròpies contradiccions.

Això són els fets, uns fets que ens han explicat amb un art segur d'historiadors de talla Josep Benet i Cassimir Martí, després tot l'equip del Teatre Lliure, capitanejats pel nou narrador de la història, en Lluís Pasqual, ens en donarà uns elements concrets convertits en teatre, és a dir en Literatura, és a dir en matèria d'art. En realitat l'art és un enrajolat que es fa amb terra vermella d'història, i en aquest cas els personatges inventats van existir amb nom i cognom, cosa que vol dir que la seva existència encara perdura.

Maria Aurèlia Capmany

cronologia

1842

Juny: gràcies a un préstec de l'Ajuntament, l'Associació de Teixidors del Cotó de Barcelona crea la *Companyia Fabril de Teixidors*, societat de signe cooperatiu que arriba a comptar amb 200 obrers; l'any 1848 serà traspassada a uns particulars.

Abdón Terrades publica "El Republicano", primer periòdic republicà conegut.

Novembre-desembre: aixecament de Barcelona contra Espartero. Bombardeig de la ciutat des de Montjuïc. L'oposició política és reprimida brutalment.

1843

A la revista "La Sociedad", de Barcelona, Balmes comença a publicar els seus articles sobre la qüestió social al Principat.

S'organitzen els seguidors barcelonins de Cabet. Entre els cabetians, socialistes utòpics, cal comptar-hi Narcís Monturiol, el futur inventor de l'"Ictíneo".

Crisi econòmica: els preus assoleixen els índexs més baixos de tot el segle.

Maig: moviment antiesparterista al Principat, el País Valencià i Andalusia.

Juliol: Espartero abandona la Regència i fuig a Anglaterra.

Agost: comença la sublevació de la Junta Central de Catalunya, amb activa participació de progressistes i republicans. A Figueres, Abdón Terrades proclama la República. Aquesta sublevació no serà dominada fins al gener del 1844.

Novembre: declarada major d'edat i jurada la Constitució, Isabel II comença a regnar.

1844

Març-abril: decrets organitzant la Guàrdia Civil.

Maig: Narvaez i la plana major del moderantisme inicien la Dècada Moderada.

El dret electoral queda restringit als majors contribuents (1,02 % de la població).

1845

Publicació a Barcelona d'una traducció castellana del *Viatge a Icària*, de Cabet.

Eufòria econòmica: gran activitat industrial i naviliera a Catalunya.

Abril: Llei restringint la venda de Béns Nacionals.

Maig: és aprovada la Constitució moderada: negació de la sobirania i del poder constituent del poble, restricció del cens electoral, supressió de la Milícia Nacional.

1846

Comença a Catalunya la guerra dels *matiners*, alçament camperol utilitzat pels carlins.

1847

Crisi econòmica.

1848

Els obrers incendien la fàbrica de vapor de Vila, Subirà & Cia., d'Igualada.

Un cabetià, Rovira, pren part a l'expedició al Mississipi amb l'objecte de fundar la Icària en terres de Texas.

Febrer: el govern Narváez actua enèrgicament i frustra el moviment revolucionari que esclatà a Madrid, Barcelona, València i Sevilla.

Octubre: és inaugurat el ferrocarril Barcelona-Mataró, el primer que funcionà a Espanya.

1849

Octubre: el nou aranzel significa l'anul·lació del principi de mercat reservat.

Acaba la insurrecció dels *matiners* a Catalunya.

1850

Clavé funda a Barcelona el primer orfeó popular; republicà federal, Clavé participà activament en la vida política catalana, sobretot després de la revolució democràtica del 1868.

1851

Fundació, a València, de la societat obrera de socors mutus *El Taller*.

Memorial rabassaire protestant contra la duració de seixanta anys fixada a la "rabassa morta" en el projecte de Codi civil; és demanada la perpetuïtat del contracte o una durada de cent-cinquanta a dos-cents anys. La Junta Provincial d'Agricultura de Barcelona considerarà atemptatòries al dret de propietat les pretensions rabassaires.

Maig: Concordat entre l'Estat espanyol i la Santa Seu.

1852

El pare Francesc Palau funda a Barcelona l'*Escola de la Virtut*, de caràcter estrictament religiós i catequístic. Fou dissolta pel capità general el 1854.

1853

Escàndols financers i immoralitat ministerial en la concessió de xarxes ferroviàries.

1854

Març: agitació obrera a Barcelona: els treballadors reclamen del capità general la llibertat d'associació, legislació laboral i l'arbitratge de l'Estat en els conflictes socials.

Juliol: amb la victòria del partit progressista, les societats obreres reapareixen. La *Comissió de Treballadors de les Fàbriques de Filats* ordena el boicot contra les selfactines, màquines automàtiques acabades d'instal·lar

a Barcelona; són incendiades algunes fàbriques. Comença d'actuar la *Unió de Classes*, primera confederació de societats obreres coneguda a Espanya. Se signen pactes (contractes col·lectius) entre fabricants i obrers.

Crisi econòmica superada gràcies a les conseqüències de la guerra de Crimea. S'inicia un període de gran prosperitat que amb lleugeres inflexions durarà fins al 1886.

Juny: descontents de la dictadura de Narváez, un sector dels moderats estimula el pronunciament d'O'Donnell, a Vicàlvaro. La publicació del "Manifest del Manzanares", redactat per Cánovas, que promet reformes financeres i administratives i el restabliment de la Milícia Nacional, arrossega els progressistes, que després de dominar Madrid, Barcelona i València es faran amos de la situació. Comença així el bienni progressista, que acabarà amb un nou acte de força del general O'Donnell, l'estiu del 1856.

Pi i Margall publica *Reacción y Revolución*, d'inspiració proudhoniana.

1855

Gener: neix la *Junta Central de Directores de la Clase Obrera*, que agrupa representants de les societats obreres de tot Catalunya, i és regida pels dirigents dels treballadors del ram tèxtil.

Juny: Josep Barceló, destacat dirigent obrer, és executat, per la suposada participació en un crim vulgar comès al Mas de Sant Jaume. Les autoritats militars i la major part dels industrials s'oposen a la firma de contractes col·lectius i àdhuc a l'existència de les societats obreres, obligant així el proletariat a una acció més decidida.

Juliol: el dia 2 és declarada una vaga general —la primera d'Espanya— que durà fins al dia 11 i fou seguida unànimement per tots els obrers catalans. Es demanava el reconeixement legal del dret d'associació, la limitació de la jornada laboral, la creació de jurats mixtos per a solucionar conflictes socials i permís als obrers d'ingressar a la Milícia Nacional, de la qual eren exclosos. Fracassà la vaga general, però es continuà pressionant a favor del reconeixement del dret d'associació per als obrers.

Juliol-novembre: el desordre és general per tot Catalunya: agitació social, atemptats contra fàbriques i persones a Berga, Badalona, Sants, Igualada, Valls i altres centres fabrils del Principat.

Agost: el català Ramon Simó i Badia funda a Madrid "El Eco de la Clase Obrera", periòdic defensor dels interessos del treball.

Novembre: a Madrid, un delegat obrer català declara, davant una Comissió de les Corts Constituents, que hi havia a Catalunya uns 80.000 treballadors associats.

Maig: Llei desamortitzadora general, que afecta els antics béns de l'Església i les terres comunals. Fou suspesa el 1856.

Illas i Vidal publica *Cataluña en España*, obra de caire nacionalista romàntic.

el conflicto de les selfactines

Polèmica entre Laureà Figuerola, catedràtic d'Economia Política a la Universitat de Barcelona i els dirigents dels obrers filadors.

"¿Sabéis lo que significa, a nuestro modo de ver, en su sentido genuino, el bando del general La Rocha, prohibiendo el uso de la maquinaria adelantada? Pues lo mismo que si hubiese dicho: queda abolida y destruida la industria algodonera española. Sólo está la diferencia de su destrucción en el tiempo.

"Todo pueblo que destruya los adelantos de su industria se suicida.

"No cabe duda que hay mucha candidez en el bando del Sr. La Rocha, confesando paladinamente que las razones que le dieron le han íntimamente convencido. ¿Quiénes fueron las personas que tan buenas y convincentes razones le dieron?

"El trabajador industrial no debe temer nunca la falta de trabajo producida por los adelantos.

"Vuelva la vista a veinte años atrás, y cuente los brazos que ocupaba la industria algodonera entonces y cuántos ahora, cuánto ganaba entonces y cuánto gana ahora.

"Debemos manifestar también que el principal motivo que nos ha hecho tomar la pluma para este artículo es demostrar lo poco conveniente que juzgamos en ciertos momentos mezclar la cuestión industrial con los principios vitales de política.

"No lo dudéis, honrados y laboriosos catalanes: en tiempos aciagos como los que atravesamos, hay maquinaciones bastardas movidas por asociaciones tenebrosas, que es menester estar muy sobre sí para no dejarse burlar.

Laureano Figuerola.

"*El Constitucional*", 31 juliol 1854

"Lo que quieren los hiladores es que las máquinas selfáticas que ahorran los brazos del trabajador y hacen ganar el 99 por ciento al capital del fabricante lanzando a la miseria a los padres de familia que antes se mantenían de las máquinas mogenis [sic]. Es una máquina infernal la selfática [sic], que debería desaparecer para escarmiento de los que para hacer rápida su fortuna no temen valerse de engaños, prometiendo al Gobierno los que pidieron la introducción de estas máquinas mediante la rebaja de un 25 por ciento de derechos de entrada, que la hilatura sería de la clase de 80 arriba, siendo así que hasta ahora sólo ha igualado la de las máquinas mogenis; destruyendo por consecuencia la maquinaria mogenis donde el trabajador ganaba su sustento y el de su familia, y que en las máquinas selfáticas el egoísmo de los fabricantes les ha excluido del trabajo y poniendo en su lugar a mujeres y niños que con una mezquindad de salario les satisfacen y que en llegando a mayor edad como tendrán mayores necesidades (no será extraño porque así es la costumbre de los señores fabricantes) serán despedidos para reemplazarlos por otros de menos edad, quedando sumidos en la miseria y en la desesperación tanto los que han

sido ocupados en las máquinas selfáticas como lo han quedado los hiladores que trabajan en las máquinas mogenis, y el fabricante haciendo estas fortunas rápidas que Barcelona y la Nación entera han visto horrorizados...

"Dice también el Sr. L. que hay maquinaciones bastardas movidas por asociaciones tenebrosas. Es mucha verdad, pero a estos les conocemos muy bien, son los que reunidos en junta han dicho que querían pagar asesinos para asesinar a la Comisión de hiladores que presentó la exposición al Excmo. Sr. Capitán General de este ejército y principado.

"Concluiremos diciéndole al Sr. L. que esta cuestión del trabajo que la apellida Vd. hidra de cien cabezas que sale siempre en toda lucha esencialmente política, la entendemos nosotros, pues ya no somos tan tontos que no conozcamos que si la política no va unida a la organización del trabajo es fácil que los obreros nos quedemos sin ocupación; de otro modo nos engañaríamos y defenderemos nuestros derechos hasta morir, porque no permitiremos nunca que falte el pan a nuestros queridos hijos mientras otros con nuestra sangre derramada en un trabajo mal retribuido hacen esas rápidas e inmensas fortunas, gastan ese lujo, e insultan a los que con su sudor y trabajo han ayudado a hacerlas.

"Barcelona, 2 de agosto de 1854. — José Barceló. — Ramón Maseras. — Antoni Gual."
Diario de Barcelona, 4 agosto 1854

"El derecho de los infelices trabajadores es sin duda el de procurar obtener el mayor salario posible. El derecho de los fabricantes es el de reducir los gastos de producción; ley eterna a que está sujeta toda producción humana; y en el debate que se establece para la contratación de los servicios de los operarios, sólo la libertad de admitir o rechazar las condiciones por una y otra parte es la regla única a que los hombres pueden someterse. Intervenir oficiosamente la autoridad para dictar condiciones de producción, oprimir, vejar, aterrar una u otra de las partes contratantes, es alterar abusivamente el precio de las cosas o constituir una sociedad comunista en la que la autoridad interviene en todo y para todo, en que la actividad individual muere, la industria retrógrada y los que un momento creyéronse favorecidos, tardan muy poco a ser las primeras víctimas de la inacción y desaliento de los que antes les ocupaban.

"Quien destruye las máquinas de paz, pone en las calles las máquinas de guerra; véase sino cómo al fúnebre teñido del incendio los cañones se han colocado en la histórica plaza de San Jaime, y si no han vomitado metralla, dejad que la desesperación del fabricante le conduzca a cerrar su establecimiento, dejad que la desesperación del hambre del trabajador haga subir las oleadas del motín y vengue insensatamente en el capital de las máquinas las quejas contra el fabricante fugitivo: el cañón tronará en las calles, los capitales fecundadores del trabajo huyen despavoridos, y tendremos la andrajosa libertad de la miseria, la triste igualdad de exterminarnos en una guerra salvaje.

"Si los elementos de destrucción se han conjurado contra Barcelona, si algún espíritu maléfico celebra sesión permanente con otros de su ralea para perder esta joya preciosa de España, en verdad que ya es hora de que esos buenos hiladores vuelvan a mejor acuerdo y el General revoque la prohibición que no debió dictar:

que no es mengua del prudente reconocer su error y corregirlo. Aúñense todos los genios protectores de Barcelona, conciértense los ciudadanos honrados para luchar contra esa perversión de ideas, que si continúa por algún tiempo va a constituirnos el escarnio de todas las naciones, y con letras de sangre se escribirá en esas murallas que debieran haber caído: "En este recinto se albergan los bárbaros del siglo XIX".

Laureano Figuerola.

Diario de Barcelona, 2 agost 1854

"Muy sensible nos es a nosotros, trabajadores, tener que tomar la pluma para contestar a hombres que ganan el dinero sentados en un bufete, en una habitación bien amueblada, y que no temen que se invente una máquina para hacer los escritos y pedimentos que es el trabajo de los señores abogados; seguramente que si posible fuese llegar hasta este adelanto (que con verdad sea dicho, sería muy útil a la sociedad, y aunque quedasen sin trabajo los señores abogados, podríamos aceptarlo por ... decifrad esos puntos suspensivos y sabréis lo que nos callamos). Pero como usted, señor Figuerola, abogado, no teme que llegue el genio del hombre a inventar una máquina que no le dejaría a usted hacer pedimentos ni otros escritos de su oficio, por eso ataca a los pobres trabajadores porque piden la prohibición de las infernales máquinas selfatinas [sic] que ya les ha dejado sin oficio y sin medios para poder ganar honradamente su subsistencia y la de su familia.

.....
"Concluyamos diciendo a usted, señor Figuerola, que nosotros trabajamos doce horas y media al día, y que de las máquinas no salen letras, sino hilo; que nuestros padres a seis años nos metieron al trabajo, y por consecuencia no tenemos instrucción; que usted tiene tiempo y ha podido instruirse, porque sus padres le han dado la carrera de abogado, y que por dichas razones bastante convincentes no contestaremos a ningún escrito de usted, y si quiere despreocuparse de esas ideas librecambistas que usted tiene, venga usted a la calle de San Rafael, número 32, que allí encontrará a los que firman este escrito.

"Barcelona, 3 Agosto 1854. — José Barceló. — Ramón Maseras. — Antonio Gual."

Diario de Barcelona, 4 agost 1854

cançons de teixidor

Amb una arengada al damunt del pa
un tros de tomàtec i un tall de pebrot,
cada dia, a l'hora d'esmorzar,
veureu les xinxes que van al vapor.
Amb les mans brutes mengen pel carrer
i això per les noies no està gaire bé.
I ara vindrà que no es poden casar
perquè essent tan brutes ningú les voldrà.

El dilluns en plego peça
el dimarts vaig a nuar,
el dimecres me l'arreglo
pel dijous a començar,
el divendres vaig a estrago
i el dissabte cobro bou,
i el diumenge passo comptes
per a veure si en tinc prou.

Una dona guanya un sou
i si fila dos doblers
i si és casada endemés
de sofrir s'home en té prou.

Molts s'han ficat a les quadres
a treballar en un teler,
que molts a la veleria
ja no sabien què fer.

Qui bé nua
bé desnua
tant si és fil
com filempua.

Un pam de bona mesura
a dalt té una enganxadura
i quan les dones el toquen
fa xecarriu, xecarriu
(Endevinalla: *el fus*)

Treballa el teixidor
com un desesperat
per acabar la peça
que fa un mes ha plegat
la trama és massa prima
l'ordit no és massa bo
jo crec que teixeix borra
per comptes de cotó.

La roba de bri
cura set sangries.
Del teixit de bri
no se'n veu la fi.
De gener a gener,
el pa de casa i el drap també.

Quan jo n'era petitet
la mare prou m'estimava
als vuit filava de torn
i als deu filava la llana.

A la porta d'un teixidor
me'n vull anar a reposar
perquè m'agrada sentir
com el teler fa zim-zam.

Qui filassa sua fila
molta saliva destil·la.

De tot el món só volguda;
els que m'estimen em tiren;
de qualsevol cap que em miren
em trobaran molt aguda.
Jo per pode'ls engreixar
i sense ésser agraïda,
per anar en ajut d'elles
m'arribo a treure els budells,
però això no em fa expirar.
(Endevinalla: *La llançadora*)

1854

detenció i mort de josep barceló

29 març. Set bandolers, disfressats de mossos d'esquadra roben i fan un assassinat al Mas Sant Jaume (Olesa de Montserrat).

13 abril. Detenció del cap dels bandolers, Joan Poyo.

14 abril. Detenció dels altres sis lladres.

21 abril. Consell de guerra als lladres.

24 abril. Execució pública de quatre dels reus.

27 abril. Detenció de Josep Barceló.

5 maig. Execució del lladre que va acusar Josep Barceló, Pau Melis.

4 juny. Consell de guerra de Josep Barceló.

5 juny. Execució pública de Josep Barceló.

conseil de guerre de Joseph

consell de guerra de josep barceló

El fiscal:

"En vano he buscado en estos autos una circunstancia atenuante; al contrario, he visto en ellos muchos agravantes y voy a ocuparme de los más principales. Uno de ellos es el acto de su prisión; se le encuentra cerca de media noche por barrios sospechosos y en compañía de un hombre, a quien nos ha querido hacer creer que no conocía, y que seguramente tendría sus motivos para huir de la justicia, cuando de ningún modo quiso detenerse a la voz de alto por la Reina. Es otra, la terrible navaja puñal de que iba armado, y que siendo de las llamadas prohibidas por su dimensión, forma y fuelle, no estaba en el caso de usar, siendo un insulto a la sana razón lo que el acusado dice en su confesión, de que como miliciano nacional tenía el derecho de usarla para hacerse respetar."

"No asistencia al llamamiento que se hizo para una ratificación, lo cual prueba que sabía muy bien que la justicia tenía por qué ponerle mano encima [...] pues no asistió a la ratificación a pesar de la multitud de diligencias que se practicaron para hacerle comparecer."

"Fuga cuando se trató de prenderle, y sólo una conciencia que no está tranquila es la que incita a obrar del modo que él lo hizo en aquella ocasión."

"Se desprende de una contestación de su confesión que lo hace muy sospechoso, porque nadie puede creer lo que dice un hombre que frecuenta cafés y paseos, que se roza con muchísima gente, y que ignora el tan horrible como célebre robo de la Masía de San Jaime, a los 17 ó 18 días de cometido, cuando el público y los periódicos se habían ocupado tanto de ello, y cuando había presos algunos de sus autores, es cosa que no se concibe fácilmente."

"El haber merecido el ser comisionado para recorrer algunos pueblos con objeto de arreglar diferencias entre fabricantes y trabajadores, sería una recomendación, si no constara en autos, que lejos de cumplir su misión, dificultaba el buen éxito de ella, excitando la animosidad entre unos y otros, y promoviendo dificultades en vez de allanarlas."

"También hay en esta causa antecedentes para creer que Barceló tuvo participación en el incendio de la fábrica Arnau en la que hubo asesinato. Los hay también, y más positivos, de que se presentó en compañía de otro en el pueblo de Molins de Rey, armados de carabinas y con mechas encendidas cuando la crisis fabril del año último amenazaba de muerte a la industria de este rico país; y si bien estas cosas por sí solas, no bastan como prueba concluyente, son no obstante de muchísimo valor unidas a las demás que en esta causa están consignadas contra Barceló."

"Nada ha alegado; no ha hecho citas en su favor, y sólo se ha defendido con negar todos los cargos. Por todo lo expuesto: Considerando que Barceló tenía con Poyo una amistad plenamente probada, y que por negarla se ha hecho reo. Atendiendo a que él fue el que dirigió el robo, que incitó a otros a cometerlo, y finalmente, a que con un completo y ejemplar castigo es como puede impedirse únicamente la repetición de crímenes que horrorizan a la humanidad, ofenden a la civilización, y cuya repetición se aumenta con la falta de severos escarmientos. Concluyo por la Reyna N.S. que el acusado, José Barceló, sufra la pena de muerte con arreglo a lo que previene el artículo 425, y los párrafos 2.º y 3.º del Código Penal en su artículo 12."

El defensor:

"Con este sistema de aglomeración y multiplicación de acusaciones, el señor fiscal sería capaz de ofuscar la imaginación mejor organizada."

"Su disculpa es muy sencilla, se hallaba ausente; y ni aún se ha procurado indagar si esto era cierto, por lo que merece entero crédito. En este incidente hay una circunstancia muy digna de ser notada y que sólo es justificable por la buena fe que debe suponerse en el señor fiscal de entonces, pero que el actual no debía haber mencionado siquiera por lo que da de sí: la circunstancia a la que me refiero no puede haber pasado desapercibida, pero justo es que el Consejo la escuche otra vez. El oficio del señor Gobernador civil, fecha 28 de abril, folio 29, se dice que Barceló fue preso la noche del 27; y el edicto, llamándole para seguir sino la causa en rebeldía, se publicó en el diario de avisos y noticias de esta ciudad en la mañana del día 28. Esto tiene cierto tinte antiguo de no muy buen recuerdo; por lo que el señor fiscal hubiera hecho muy bien en no tocar un punto que nada favorece a su calificación. Barceló no estaba obligado a adivinar lo que a la mañana siguiente debía decir el diario de Brusi."

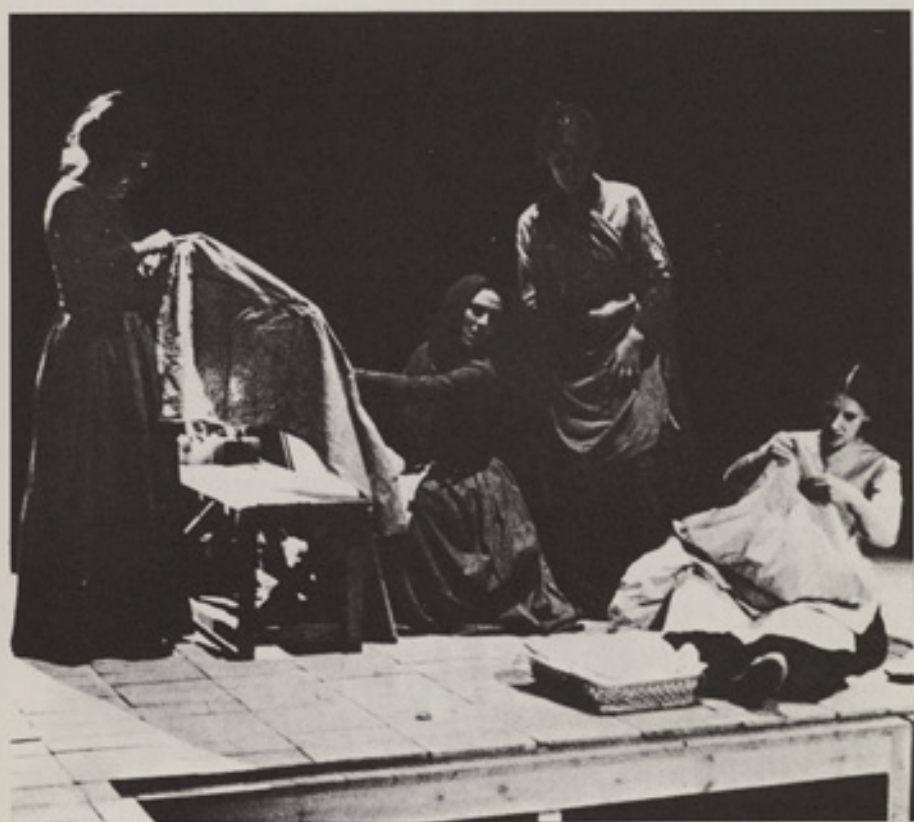
"Dice el fiscal con una sencillez que le honra mucho, pero que no por esto es menos intempestiva, que sólo una conciencia intranquila hace correr cuando personas desconocidas armadas, en horas intempestivas y parajes sospechosos, se dirigen hacia un ciudadano cuyas ocupaciones, asuntos de profesión o negocios puramente personales, lo llevan a aquellas horas por aquellos parajes. Colóquese en una situación semejante, y atrévase dicho señor a asegurar que en circunstancias tales no se moverá de su puesto y aguardará sereno las consecuencias de un suceso semejante."

"El señor fiscal asegura que una persona que frecuenta paseos y cafés, debe estar enterada de los sucesos más o menos ruidosos que gozen popularidad por algunas horas o consigan el honor de llamar la atención de los periodistas, llenando las columnas de un periódico que no tiene otra cosa mejor que publicar, pero el señor fiscal no cuenta con el honroso, difícil y ocupadísimo encargo que a Barceló estaba confiado por la superior autoridad civil de la provincia, encargo que llevado a cabo con el celo de un interés y egoísmo perdonables, llenaría todos los momentos de la vida privada de Barceló, abstraería todas las facultades y le haría inútil para toda otra ocupación que le distrajese de un objeto para él interesantísimo puesto que se dirigía a asegurar, con buenos o malos medios, el porvenir y bienestar de las clases jornaleras a las que pertenece; y aun la circunstancia agravante que se cita después, que Barceló no correspondía a la confianza que esta clase depositó en él para llevar a cabo el arreglo entre fabricantes y operarios, no prueba otra cosa sino que la elección recayó en un obrero demasiado exigente, que no tenía el talento necesario para ocultar sus deseos y aspiraciones o la suficiente diplomacia para arrancar concesiones que él creería justas."

"Pido, pues, que se deseche la pena que solicita el señor fiscal en su conclusión sumamente exagerada, si se atiende la calidad de los testigos que resultan, conmutándola en su lugar con otra correccional que guarde proporción más directa con la cantidad de culpa que arrojan los autos."

La sentencia:

"Visto y examinado el proceso formado por el teniente coronel, segundo comandante del regimiento de infantería de Galicia, D. Francisco de Paula Gómez, contra José Barceló, acusado de haber incitado y procurado armas para el robo de la masía de S. Jaume del término de Olesa, y con las demás circunstancias agravantes, concluso el proceso en todas sus partes, hecha relación de todo al consejo de guerra y comparecido el reo ante el mismo, presidido por el señor coronel D. Magín Ravell, con asistencia del letrado asesor, D. Antonio Rafael García, examinados todos los méritos con la conclusión fiscal y la defensa de su procurador. Habiendo declarado plenamente probado el delito y la culpabilidad del acusado. Considerando que José Barceló se halla convicto de haber inducido directamente a la ejecución del delito de que se trata a los que lo perpetraron, circunstancia que demostrada hasta la evidencia, como lo está en este proceso, hace merecer al acusado la calificación de autor del indicado delito, en virtud de lo que previene el caso segundo del artículo 12, el 425 en sus casos 1.º y 3.º circunstancia 2.ª, 5.ª, 6.ª, 7.ª, 8.ª, 9.ª y 10.ª, y los artículos 15 y 115 del código penal vigente y demás aplicables al delito de que se trata, ha condenado el consejo por unanimidad, y condena al expresado José Barceló a que sufra la pena de garrote vil, y de mancomún con los ejecutorios en 21 de abril y 10 de mayo últimos, a la restitución de las cantidades y alhajas robadas en su valor, como también a la indemnización de los perjuicios causados a los dueños y habitantes de la casa llamada de San Jaume, y bajo el mismo concepto al pago de cuatro mil reales de vellón a la viuda de José Sanahuja con más los gastos del juicio, y quedando decomisada la navaja-puñal que se le encontró al tiempo de cogerle. Barcelona, 4 de junio de 1855. — Presidente, don Magín Ravell. — Fernando Muñoz. — Alvaro Fortuny. — Miguel Marbán. — Francisco Tomás. — Jacinto Miguel. — Eleuterio Dalmaso y Reynoso."

el testament

"En la ciudad de Barcelona, a cinco de junio de mil ochocientos cincuenta y cinco.

"En el nombre de Dios y de la Inmaculada Concepción de María Santísima. Yo, José Barceló y Cazadó, de oficio hilador, natural de la ciudad de Mataró y vecino de la presente, hijo legítimo y natural de José Barceló, difunto, y de Teresa Cazadó, viviente, consortes. Hallándome en capilla para sufrir la última pena, impuesta por la comisión militar de esta plaza, pero con todas mis facultades intelectuales, de que se ha cerciorado el infro. Notario, queriendo disponer de mis bienes, previo permiso de la autoridad, hago este testamento y última voluntad, de la que elijo en albacea a Jorge Escofet, vecino de esta ciudad, dándole todo mi poder en derecho necesario para que haga cumplir y ejecutar este mi testamento conforme hallará dispuesto.

"Primeramente quiero que todas mis deudas sean satisfechas sin que haya necesidad de acudir a trámites judiciales, la sola verdad del hecho atendida y considerada.

"Dejo el entierro, sufragios y misas a disposición de mi albacea, gastando según las posibilidades de mis bienes.

"Lego las mandas pías en virtud de lo dispuesto por Reales Ordenes.

"Es mi voluntad que se entregue a Francisca Parés la cantidad de diez reales vellón por cada día de los que he estado preso por razón de esta causa, en remuneración de los adelantos que me ha hecho para procurar mi manutención, y demás asistencias.

"Declaro que uno de los dos colchones que hay en mi casa pertenece a Agustín Juliá, hilador, vecino de esta ciudad.

"En todos los demás bienes míos muebles y ulios. presentes y futuros, dros. y acciones, nombro en herederos míos universales por partes iguales y a sus libres voluntades, a mis apreciados hijos Esteban y Carmen Barceló y Cumulada, hijos comunes a mí y a mi esposa Eulalia Cumulada.

"Nombro en tutores y curadores de las personas y bienes de mis referidos hijos, constituidos en menor edad, a mi apreciada esposa Eulalia Cumulada, a Jorge Escofet y a Antonio Arbat, vecinos de esta ciudad, dándoles y confiriéndoles juntos y a solas todas las facultades y poderes que en derecho sean necesarias, relevándoles de prestar caución alguna.

"Revoco, cancelo y anulo todos y cualesquiera otros testamentos por mí hechos, aunque hubiese continuadas cualesquiera expresiones derogatorias, de las que tuviese que hacer expresa mención, de las que me aparto, queriendo que el presente a todos prevalega.

"Hecho fue este mi testamento en la capilla de las Cárceles Nacionales, en dicha ciudad y día, siendo presentes por testigos, llamados y rogados por el testador, quienes junto con éste, conocidos de mí, el Notario, firman, siéndolo Don José Depares, individuo de la Junta de paz y caridad, y D. Rafael Bastardas, fabricante de productos químicos, vecinos de esta ciudad."

Antiguitats
Objectes decoració

Teixits mallorquins
Teles d'artesanía

Ros de Olano, 4 bis - Barcelona, 12

Empreses col·laboradores en la construcció del TEATRE LLIURE

FUMIX

Empresa autoritzada per la Direcció General de Sanitat

DESODORITZACIO

DESINSECTACIO

DESINFECCIO

DESRATITZACIO

IGNIFUGACIO

**De qualsevol tipus d'establiment,
llocs públics, fàbriques, etc.**

Passatge Permanyer, 7 - Tel. 317 14 35 - Barcelona, 9

construccions

PERE ANDRÉS IBÀÑEZ

TELS. 236 97 49
303 07 34

ESCRICHS

Els ofereix, en règim de lloguer o venda, aparells de fabricació pròpia, destinats d'una manera especial a: Festes, Espectacles, Teatres, Recitals, Muntatge d'Escenaris a l'aire lliure.

Personal elèctric especialitzat.

LLOGUER DE FOCOS I REGULADORS DE TENSIÓ.

VDA. DE SANTIAGO
bolibar

Bronzes per Mobles, Obres i Decoracions
Guies per Cortines, Caixons i Corredores
Portes Corrugables - Ferreteria
Importació - Exportació

Rambla Catalunya, 43 - Barcelona (7) - Tels. 317 4516 / 318 4638

gris

disseny exclusiu de mobles

Muntaner, 326 - Tels. 247 09 70 / 247 20 61 - Barcelona, 6

renard

TREBALLS EN FUSTA
OBRES I DECORACIÓ

Santa Marta, 22
Tel. 365 02 90
CASTELLDEFELS

OBRES

Thermopane - Luna Pulida Cristañola

Luna Parsol - Motlluratges

INSTAL·LACIONS

Decoració - Segurit

Clarit - Miralls

cristalmin, sdad. anma.

SERRA ISERN

Fontaneria - Automatisme - Electricitat

Sant Josep Oriol, 40-42, baixos 2.^a
Tel. 389 56 92
BADALONA

J. SAMPIETRO

manyeria
claus
metal·listeria

feliu i codina, 3
tel. 220 54 01
barcelona, 16

Societat Cooperativa La Lleialtat de Gràcia

Montseny, 47 i Leopoldo Alas, 2
Tel. 227 16 31

A l'establiment de la Cooperativa La Lleialtat, els beneficis són per a tots els associats.

Visiteu el nostre SUPERMERCAT i hi trobareu una gran quantitat d'articles, als millors preus:

ALIMENTACIO
ARTICLES CONGELATS
ARTICLES DE NETEJA
PERFUMERIA
«BRICOLAGE»
BEGUDES DE TOTES MENES
PETITS ELECTRODOMESTICS

Obtindreu molts avantatges si sou compradors habituals de la Cooperativa.

Si veniu i compreu ajudeu a obtenir millors preus.

L'acció cooperativista elimina els intermediaris.

També podeu participar i col·laborar en les nostres tasques culturals.

Pel vostre propi benefici, feu-vos socis de la Cooperativa La Lleialtat, la qual va néixer el 1.892 i ha intentat sempre ser i continuar essent un centre dinàmic i d'amistat.

No trigueu més. La Lleialtat us espera.

En el mateix local del Teatre Lliure, a la Cooperativa La Lleialtat trobareu un excel·lent servei de bar i petit restaurant, reformat de nou.

Mobles & Decoració Casablanques

José Antonio
Primo de Rivera, 532

Telefon. 254 12 08

Barcelona 11